

**A nyíregyházi
Jósa András Múzeum
évkönyve
LXVI. évfolyam**

A NYÍREGYHÁZI
JÓSA ANDRÁS MÚZEUM
ÉVKÖNYVE
LXVI. ÉVFOLYAM

JAMÉ

H-4400 NYÍREGYHÁZA, BENCZÚR TÉR 21. • E-MAIL: INFO@JOSAMUZEUM.HU

NYÍREGYHÁZA, 2024

Főszerkesztő:
Dr. Rémiás Tibor

Szerkesztette:
Dr. Holmár Zoltán – Dr. Rémiás Tibor

Korrektorok:
Dr. Holmár Zoltán – Laskayné Szőlősi Katalin

Angol fordítás:
Juhász Myrtil

Lektorok:
Dr. Bene János
Dr. Bodnár Zsuzsanna
Dr. Istvánovits Eszter
Dr. János István
Dr. Németh Péter

Készült
a Nemzeti Kulturális Alapprogram
és a Jósza András Múzeumért Alapítvány anyagi támogatásával
2025-ben.

ISSN 0547-0196

Kiadja a nyíregyházi Jósza András Múzeum
(e-mail cím: info@josamuzeum.hu)
Felelős kiadó: **Dr. Rémiás Tibor** múzeumigazgató
Készült 200 példányban, A/4 formátumban, 27,5 ív terjedelemben.

Szedte és tördelte: **Szemán Attila**
Nyomdai munkálatok: **Grafit Nyomda „R” Kft.**
Felelős vezető: **Ördögh J. Gábor**

Tartalom Contents

TIRPÁKOK – 200 ÉVES AZ ÖRÖKVÁLTSÁG

Bácskainé Pristyák Erika

A bokortanyák településföldrajzi sajátosságai	9
<i>Settlement Geography Characteristics of Grouped Farmsteads</i>	33

Bánszki Hajnalka

Nyíregyháza város történetéről készült első összefoglalók	35
<i>The First Summaries of the History of the City of Nyíregyháza</i>	45

Minya Károly

Tirpák szavak és nevek	47
<i>Tirpák Words and Names</i>	56

Kujbusné Mecsei Éva

Nagy pillanatok a megváltkozott Nyíregyháza 18–19. századi életében	57
<i>Great Moments in the Life of the Redeemed Nyíregyháza in the 18th and 19th Centuries</i>	67

Zsoldos Ildikó

Dr. Meskó László (1851–1922) karrierútja a koalíciós Wekerle-kormány megalakulásáig	69
<i>The Career of Dr. László Meskó (1851–1922) until the Formation of the Wekerle Coalition Government</i>	87

Madár Ximena

Nyíregyháza 1924. évi centenáriumi kiállítása és a városi gyűjtemény létrejötte	89
<i>The 1924 Centennial Exhibition of Nyíregyháza and the Creation of the City Collection</i>	99

Rémiás Tibor

Tirpák kulturális örökség és hagyományok ápolása, kutatása

Márkus Mihály levelezése tekintetében 101

The preservation and research of the cultural heritage and traditions

of Tirpák in relation to the correspondence of Mihály Márkus 153

RÉGÉSZET

Jakab Attila

Beszámoló a tiszakőrödi református templom kutatásáról 159

Report on the Research of the Reformed Church in Tiszaköröd 172

Belbe Sebastian – Jakab Attila

Árpád-kori ház és leletanyaga Vásárosnamény területéről 173

Árpadian-era dwelling and archaeological finds from the area

of Vásárosnamény 197

Török-Botyánszki Anna – Döncző Boglárka

Szkíta kori áttört díszű hüvelyvég Tiszakóródról 199

Scythian Period Openwork Decorated Scabbard from Tiszaköröd 249

Szabó Renáta

Kora újkori kerámia a vámosatyai várból 261

Early Modern Ceramics from Vámosatya Castle 305

TÖRTÉNELEM

Ulrich Attila

Szabolcs és Szatmár vármegyei birtokok elkobzása

a Wesselényi összeesküvés lelepleződése után 307

Confiscation of Estates in Szabolcs and Szatmár Counties

after the Revelation of the Wesselényi Conspiracy 322

Mohácsi Endre

„Ha mi hírei lesznek keg yelmednek, kegyelmed adja értésemre

mindjárt!” Forgách Zsigmond felső-magyarországi főkapitány

levelei Dóczy András szatmári kapitányhoz 323

“If your grace has any news, your grace, let me know immediately!”

Letters of Zsigmond Forgách, Captain-General of Upper

Hungary to András Dóczy, Captain of Szatmár 342

Bene János

- Elemi népiskola létesítése a simapusztai Hosszúhátan
a 20. század elején** 343
*Establishment of an Elementary School in Hosszúhát,
Simapuszta at the Beginning of the 20th Century* 351

Zsoldos Ildikó

- Dr. Meskó László politikai szerepvállalásai 1906-tól 1922-ig** 353
Dr. László Meskó's political involvements from 1906 to 1922 368

Holmár Zoltán

- A magyar papírpénz-kibocsátás körülményei Kállay Tibor
penzügyminisztersége (1921–1924) idején** 369
*The Circumstances of the Hungarian Banknotes Issue during
Tibor Kállay's Ministry of Finance (1921–1924)* 387

Kertész Tünde Fruzsina

- Kállay Miklós az Amerikai Egyesült Államokban
1953–1955 között** 389
*Miklós Kállay in the United States of America between
1953 and 1955* 400

NÉPRAJZ

Páll István

- Történeti és néprajzi adatok a Felső-Tisza vidéke
és környékének 18–19. századi favázás építkezéséhez** 401
*Historical and Ethnographic Data on the Timber-framed
Construction of the Upper Tisza Region and its Surroundings
in the 18th and 19th Centuries* 415

MÚZEUMPEDAGÓGIA

Lakatos Bernadett

- A Jósa András Múzeum kiállítási stratégiájának fejlesztése** 417
Development of the Exhibition Strategy of the András Jósa Museum .. 425

BIBLIOGRÁFIA

L. Szőlősi Katalin

**A nyíregyházi Jósza András Múzeum és tagintézményei
munkatársainak 2024. évi publikációi 427**

Helységnévazonosító 433
Concordance of geographic names

Rövidítések 435
Abbreviations

A Jósa András Múzeum kiállítási stratégiájának fejlesztése

Lakatos Bernadett

Milyen egy modern, minden igényt kielégítő múzeum?

A múzeumok egyszerre értékeket megőrző és újraértelmező kulturális központok és olyan kulturális helyek, ahol a közösség tagjai kulturális örökségük mentén aktuális és jelen időben zajló diskurzusokat folytatnak egymással, a múzeumi szakemberek moderálásával, kíséretével.¹ A megújuló kiállítási stratégia segítségével, olyan 21. századi kiállításokat tehetünk vonzóvá a látogatóknak, melyben a modern eszközök segítségével közvetített izgalmas feladatokon keresztül jutnak a látogatók a helyi, identitást erősítő információk birtokába.

A múzeum a társadalom szolgálatában álló, nem profitorientált, állandó intézmény, amely kutatja, gyűjti, megőrzi, értelmezi és kiállítja a tárgyi és szellemi örökséget. A múzeum a nyilvánosság számára nyitott, hozzáférhető és befogadó, elősegíti a sokszínűséget és a fenntarthatóságot. Etikusan, szakszerűen és a közösségek részvételével működik és kommunikál, változatos tapasztalatot az oktatás, a szórakozás, reflektív gondolkodás és a tudásmegosztás terén.² Az ICOM új múzeumi definíciója meghatározza a kulturális intézmények fejlődésének új irányát. A 21. századi látogatók számára a digitális eszközök mentén tehetjük könnyebben hozzáférhetővé azokat a múzeumi tartalmakat, amikre nyíregyháziként büszkék lehetünk, s amiket szeretnénk megismertetni a közelről és távolról érkezőkkel is.

A Jósa András Múzeum Kelet-Magyarország legrégebbi közművelődési és tudományos intézménye, mely 1868. december 1-jén életre hívott. Az alapító, Jósa András nevét 1918 őszétől viselő megyei hatókörű városi múzeum..A nyíregyházi megyei múzeum európai hírű régészeti gyűjteményét Jósa András (1814–1918) alapozta meg.³ Lelkes munkája eredményeként hamarosan országosan is ismert lett a múzeum bronzkori és honfoglalás kori leletanyaga. Az ő nevéhez kötődik a múzeum első régészeti kiállítása, amit 1899-ben Nyíregyházán, a megyeházán tekinthetett meg a közönség.

Az intézménynek helyet adó impozáns saroképület 1925-ben, Maróthy Kálmán tervei alapján épült. Napjainkban Nyíregyháza fejlődő kulturális negyedének szívében található. A hajdani Magyar Királyi Pénzügyigazgatóság számára épített neoklasszicista épület a második világháború végéig töltötte be funkcióját, majd 1950 és 1955 között a megyei tanács egyes szakigazgatási

¹ Múzeumi iránytű 23. – Gyerman Kinga – A kortárs múzeumi interpretáció módszertana 42.

² Sári Zsolt – ICOM 2022. – Új múzeum definíciója – 20. Múzeumpedagógiai évnvtó 2022. okt. 4. – Szentendre

³ „A hóbortos és európai tudós, a nyírségi honfoglalók sírásója; a kiskirályokból való figura; röpke gavallér; legjobb orvos fél Magyarországon, kinek csodatetteit bizván zenghetné a lant; félig csodatevő fantom, félig elkésett lovag a régi duhaj Magyarországból; zsebkéssel operáló doktor; tudós orvos, ki lobogó hajjal futott kétkerekű kocsiján; rugalmas, ellenálló, mint az agár és változatlanul egyforma, mint a nyírségi homok; bölcs és bolond volt, szent és hiszékeny magyar ember volt” – így vélekedett Krúdy Gyula Jósa Andrárról, akinek neve egybeforrta a gyógyítással, a régészettel és az antropológiával.

szerveinek adott helyet, ezt követően 1972-ig az MSZMP megyei pártbizottságának székháza volt. A Megyei Tanács épületébe a '70-es években költözött be a múzeum, majd amint 1971-ben felépült az MSZMP-nek otthont adó új toronyház, kezdetét vette a Jósa András Múzeum gyűjteményének átköltöztetése a megyeházáról a Benczúr térre.

Az első középület volt az országban, melynek tetejéről jóval a rendszerváltás előtt távolították el a vörös csillagot. Ekkor a palota földszinti részét a levéltár, míg két emeleti traktusát a múzeum vette birtokba; utóbbi 1974 tavaszán nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt. A megyei levéltár gyűjteményét 1999-ben új helyre költöztették, így a múzeum vette birtokba a teljes épületet.⁴

1. kép

A múzeum épülete még Pénzügyigazgatóságként
(JAM Történeti dokumentumok gyűjteménye ltsz.: Td.67.230.1.8.a)

Fig. 1

The building of the Museum, as Financial Directorate
(JAM Historical Documents Collection Inventory No.: Td.67.230.1.8.a)

Az 1868. december 1-jén életre hívott, s 1918 őszétől az alapító Jósa András nevét viselő megyei hatókörű városi múzeum Kelet-Magyarország legrégebb közművelődési és tudományos intézménye. A néprajzi gyűjteményt az utód, Kiss Lajos, a szegény emberek krónikása hozta létre, aki elsőként kapott Kossuth-díjat (1948), és ő indította el a Nyírség néprajzi kutatását is. Neki köszönhető, hogy sok más egyéb mellett ma is büszkélkedhetünk az egykori nyíregyházi céhek emlékével. Utóda, Nyárády Mihály folytatta a gyűjtemény gyarapítását, főként a korábban is kutatott rétközi és nyírségi területekről. Erdész Sándor 1957-től néprajzos munkatársként csatlakozott a múzeumhoz, és folklórgyűjtései mellett jelentős tárgygyűjtéseket is végzett, valamint a Sóstói Múzeumfalva telepítésének tervei is nagyrészt az ő nevéhez fűződnek. A néprajzi gyűjtemény további gyarapítása, az áttelepített épületek munkálatainak koordinálása 2015-ig Páll István érdeme.⁵

⁴ Magyar Múzeumok – 150. születésnap a nyíregyházi Jósa András Múzeumban <https://magyarmuzeumok.hu/cikk/150-szuletésnap-a-nyiregyhazi-josa-andras-muzeumban> (Letöltés: 2018.12.02.)

⁵ Jósa András Múzeum ismeretője (www.josamuzeum.hu)

A Jósa András Múzeumban az 1950-es évektől számíthatjuk a történeti gyűjteményen belül a helytörténeti, a történeti dokumentum, a képző- és iparművészeti, numizmatikai, irodalomtörténeti gyűjtemények szám- és értékbeli növekedését vagy létrejöttét. A képzőművészeti gyűjteményben a legjelentősebb gyarapodások 1970-1998 között történtek. A kortárs művészeti alkotások gyűjtése mellett a múzeum mindig is nagy gondot fordított a már meglévő kollektívák bővítésére, a helyi jelentőségű (Benczúr Gyula festményei) és régebbi korok művészetét dicsérettel alkotások gyűjtésére.

Az első belső felújítást követően, 2008 nyaratól ismét nyitva tartó Jósa András Múzeum állandó kiállításai között a múzeumalapító dr. Jósa András emlékszobája és a nyíregyházi születésű festőfejedelem, Benczúr Gyula munkásságát bemutató kiállítás mellett régészeti és néprajzi tárlatok voltak láthatóak. Kiemelkedő értéket és látványosságot képviselt a múzeum régészeti és numizmatikai aranykincseit bemutató trezorterm.⁶

A kezdetben a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Múzeumok Igazgatósága, jelenleg Megyei Hatókörű Városi Múzeum nevet viselő intézmény 2013. január 1-jétől Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának fenntartásában működik és várja látogatóit.

Intézményünkben 2017-től új irány felé fordulva, kezdetét vette a közönség igényeinek megfelelni kívánó, új célcsoportokat meghatározó, megszólító irányzat. Az elmúlt években olyan „nagy” időszaki kiállításokat (Seuso, Munkácsy, Szinyei, Rippl) mutathattunk be az ország keleti részében lévő múzeumunkban, melyekkel ennek a régióknak a közönségét meg tudtuk szólítani, így egyes periódusokban látogatószám-rekordokat értünk el. Fel kellett ismernünk azt a sajnálatos ténytet, hogy állandó kiállításaink kevésbé látogatottak, mivel forráshiány miatt az állandó tárlatok rekonstrukciója minden évben elodázódott. Az elmúlt öt évben – a szakmai munkának köszönhetően – több elismerést is nyert múzeumunk, ebből az egyik kiemelkedő eredmény a 2019-ben a Magyar Nemzeti Múzeum kertjében tartott majálison kapott „Év Múzeuma” díj.

A pandémia idején online megjelenéssel, digitális tartalmakkal tartottuk fenn a múzeumkedvelők érdeklődését múzeumunk iránt.

A Jósa András Múzeum 2022 februárjában bezárta ajtaját a látogatók előtt, a jelenlegi tervek szerint a múzeum az elkövetkező években külső-belső felújításon megy át, és ennek függvényében megújulnak majd az állandó kiállításaink. Fontosnak tartjuk, hogy az intézmény zárva tartása alatt is népszerűsítsük gyűjteményeinket és kiállításainkat, ezért a Benczúr Gyula emlékkiállításunkat az országon belül vándoroltatjuk, a Kubinyi Ágoston program keretében megújított Jósa Andrásról szóló kiállításunkat pedig átmenetileg a nagykallói Korányi Emlékházba helyeztük ki, régészeti kincseink egyes darabjait pedig nemzetközi tárlaton mutatjuk be.

Múzeumpedagógia a jelenkorban

A múzeum szerepének folyamatos változása, átalakulása törvényszerűen maga után vonja a szakemberállomány átalakulását is. Egyértelműen megnőtt a közönségkapcsolati, a marketing, a sajtó- és nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó, valamint múzeumpedagógiai tevékenységet folytató kollégák szerepe a múzeumi világban.

A múzeumpedagógiai és közönségkapcsolati osztály vezetőjeként, valamint a múzeum marketingeseként különösen szerteágazó munkakörrel rendelkezem. A múzeum zárvatartási időszak alatt is fontosnak tartom a közönség figyelmét folyamatosan fenntartani. Ebben a hagyományos médiamegjelenések (nyomtatott és elektronikus sajtó, rádió, televízió) mellett egyre nagyobb szerepet kap a közösségi média (Instagram, Facebook, Tik Tok, stb.).

⁶ Vö: MADÁR 2015.

Továbbra is fontosnak tartom a különböző oktatási intézményekkel, tankerületi központokkal, civil szervezetekkel (Vakok és Gyengénlátók Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Egyesülete, Tabulapláza Alapítvány), klubokkal való kapcsolattartást, együttműködést.

Dolgozatomban a Jósa András Múzeum kiállítási stratégiájának fejlesztését mutatom be. Olyan alternatívát láttatok, amely egy 21. századi korszerű múzeum képét mutatja. Véleményem szerint az országban rengeteg jó múzeumi példával találkozhatunk. Azokat a fejlesztési lehetőségeket igyekszem bemutatni, melyek alkalmazásuk során máshol már jól beváltak.

A Jósa András Múzeum kiállítási stratégiája

Küldetésünknek névadónk tollából származó, a múzeum múltbeli, jelenlegi és jövőbeni létét meghatározó gondolata: „Egy múzeumnak nem lehet kizárólagosan azon célja, hogy az ősemlékeket megmentsé és megőrizze, sem pedig csak az, hogy unicumjaival dicsekedhessék, hanem legfőképpen az, hogy az ősműltnek kultúrelmékeit minden érdeklődőnek részére szemlélhetővé téve, az ősök iránti kegyeletet felébressze, ahol ez még hortyog...”⁷

A múzeumok kiállítási stratégiája mindig izgalmas lehetőségeket rejt magában, hiszen a látogatók élményeinek alakítása és azok megújítása kulcsfontosságú a siker szempontjából. A Jósa András Múzeum új kiállítási stratégiájának célja, hogy a muzeális intézmény ne csupán a helyi lakosság, hanem az országos és nemzetközi látogatók számára is kiemelkedő élményt nyújtson. A mostani, nagy rekonstrukció olyan lehetőség, melyet minél észszerűbben kell megragadnunk. Új, alaposan átgondolt kiállítási stratégia felállítása után a helyi identitás hangsúlyozásával szükséges az állandó kiállításokat fókuszba helyezni.

2. kép

A múzeum napjainkban (Fotó: Trifonov Éva)

Fig. 2

The museum today (Photo: Éva Trifonov)

⁷ Nyírvidék XXVI: 7. 1905. február 12. 1.

A Jósza András Múzeum kiállítási stratégiája három pilléren épül, melyben az élményközpontúság, interaktivitás és kreatív digitális megoldások kerülnek középpontba. A kiállítási stratégiájának tervezésekor nem szabad megfeledkezni a tartalmi középponttól sem, ami a múlt értékeinek élményszerű megismertetése. Ahhoz, hogy a múzeum hosszú távon is vonzó és releváns maradjon a kulturális palettán, olyan kiállítási stratégiára van szükség, amely ötvözi a hagyományok tiszteletét a modern múzeumpedagógiai és technológiai megoldásokkal.

A Jósza András Múzeum, mint Északkelet-Magyarország egyik legjelentősebb kulturális intézménye, egy olyan térére válhat a nagy volumenű felújítást követően, amely egyszerre őrzi a múltat és nyit kaput a jelen számára. A kiállítások modernizálása nagyon időszerűvé vált. Az állandó kiállítások legtöbbször már több mint egy-másfél évtizedes, elavult, abszolút múlt századi volt; az új tendenciák, technológiák, technikai fejlesztések hiánya miatt rendkívül rászolgáltak már a frissítésre. Alapvető cél, hogy olyan kiállításokat hozzunk létre, mely a látogatói igényekhez igazodva minél több interaktív elemet tartalmaz, valamint olyan lehetőségeket, amelyek elősegítik a vendégek minél teljesebb körű bevonását a kiállításba. Az élményközpontú, interaktív és kreatív digitális megoldások forradalmasítják a múzeumi élményt, és sokkal vonzóbbá teszik a látogatók számára.

A múzeum legfontosabb szerepe a Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye gazdag kulturális és történelmi örökségének bemutatása. Múzeumunk egyediségét a több százéves nagyságú régészeti, katonatörténelmi és várostörténelmi, a néprajzi, és a Kállay gyűjteménye adja. Ezen belül is kiemelkedő, hogy a Nemzeti Múzeum után a leggazdagabb bronzkori és honfoglalás kori leletanyaggal rendelkezik. Egyedülálló a többi között a középkori újféhértói aranykincs, a huszárgyűjtemény egyes darabjai, a nyíregyházi céhek emlékei, a város egyik alapítólevele 1753-ból. Ezzel párhuzamosan olyan személyiségek életét és munkásságát is bemutatjuk, akik szorosan kötődnek a térséghez, például az intézmény névadójának Jósza Andrásnak az életútját vagy a Nyíregyházához kapcsolódó művészeket (Benzúr Gyulát), tudósokat, írókat (Krúdy Gyulát) és azok relikviáit.

Az állandó kiállítások megújítása

Napjainkban a múzeumok látogatói nem elégszenek meg a hagyományos kiállítások, fogadóterek nyújtotta lehetőségekkel. A múzeumi interpretáció során szükség van az elméleti és a gyakorlati síkok találkozására. Minden kiállítás, mint kommunikációs eszköz, a látogatók meggyőzésére, ismeretátadásra törekszik. Az érdeklődők számára az interpretáció nagyon jó lehetőség, az intézmény által felkínált téma, tárgye gyűttes megértésére, befogadására, esetleges továbbgondolására.⁸

Az új típusú látogató, akinek igényeit és gondolkodását erősen befolyásolta az élményracionális és digitális világ, azonban más. Elsősorban nem tanulni akar, hanem szórakozni és élményekben részesülni, ezért számára a kiállítás sem az ismeretszerzés, hanem a szórakozás és az élményszerzés helye. A szabadidejét szeretné minél élvezetesebben eltölteni és minél több élménnyel gazdagodni. A virtuális terekben és játékokban az is természetessé vált a számára, hogy aktív közreműködő és nem passzív szemlélő.⁹

A jelenlegi múzeumi világban a kiállítóterek, turisztikai attrakciók növekvő száma, az ebből fakadó versenyhelyzet és a megváltozott múzeumlátogatói szokások is új kihívások elé állították az intézményeket. A gyűjteményezés, a kutatás, a megőrzés alapfeladatai mellett a múzeumi diskurzusban általánossá vált az edutainment, a szórakozva tanulás/tanítás fogalma.¹⁰

⁸ GERMAN 2020. 42.

⁹ LAKNER 2023. 33.

¹⁰ PÁSZTOR 2013. 37.

A kiállítások kialakítása az élménygazdagságról, a digitális eszközök futurisztikus jelenlétéről szól, de mindemellett nagyon fontos szerepe van a jó interpretációnak. Kijelenthetjük, hogy a múzeumok által bemutatott kiállítások gondolata és a kiállítás látványa szoros összefüggésben van. Ennek a két komponensnek a szimbiózisa eredményezheti a magasabb látogatószámot, illetve publikáltságot. Manapság a múzeumi tartalmak elsajátításáról dinamikus folyamatként gondolkodunk, ami miatt az ismeretátadással foglalkozó szakembereknek igen kreatívnak kell lenniük. A látogatók igényeinek kielégítésére újszerű interpretáció és prezentáció alkalmazása szükséges. A vendég a passzív megfigyelő szerepéből egyre inkább aktív résztvevővé válik. Már nem csak felülről, az intézmény vagy a kurátor által irányítva járja be a kiállítás tereit, hanem olyan partnernek tekintett, a kiállítás életébe bevont látogató, aki önálló döntéseivel, alternatív megoldásaival akár maga alakítja és hozza létre a „saját kiállítását”.¹¹ A tervezési folyamatban nemcsak a látványelemek sorát szükséges felsorakoztatni, hanem gondolni kell olyan megoldásokra is, melyek valamennyi érzékszervünket stimulálják (alkotás, mozgás, ízlelés, szaglás, hallás stb.).

Egy jól átgondolt, alaposan kidolgozott, több szakterületen dolgozó csapat bevonásával készült kiállítás, a későbbiekben segítséget jelent a múzeumpedagógiai foglalkozások lebonyolításában, valamint tematikus vezetések alkalmával is.¹²

A digitális technológiák lehetőséget nyújtanak az ismeretek szemléletes, többszoros bemutatásához, a közönség aktivitására is építve, nem pusztán passzív információbefogadóként pozicionálva az utóbbiakat.

Kiemelt jelentősége van egy új kiállítás, kiállítási stratégia megalkotásakor az inkluzivitásnak. A múzeumnak mindenki számára elérhetőnek kell lennie, beleértve a fogyatékkal élő látogatókat is. Ebben sok esetben segítségül szolgálhatnak a digitális eszközök. Az akadálymentes kiállítótérek, a könnyen érthető tájékoztató anyagok, illetve olyan programok, amelyek a látás- vagy hallássérült látogatók számára is elérhetővé teszik a kiállítás élményét, mind hozzájárulnak a látogatói élmény növeléséhez.

Interaktivitás és digitális élmények alkalmazása

A 21. századi múzeumokban az interaktív és digitális technológiák alkalmazása alapvető elvárásává vált. Nekünk, múzeumi szakembereknek fontos feladatunk fenntartani az egyensúlyt a modern technológiák és az interpretálni kívánt tartalom között. Például a régészeti kiállításokon virtuális rekonstrukciók mutathatják be, hogyan néztek ki az ősi települések vagy a feltárt tárgyak eredeti környezetükben. Kiterjesztett valóság (AR) alkalmazásokkal a látogatók saját okoseszközeikkel ismerhetnék meg a tárgyak történetét, vagy akár „megelevenedhetnek” a történelmi szereplők.

Az innovatív digitális technológiák alkalmazása, mint például a kiterjesztett valóság (AR) vagy a mesterséges intelligencia, gazdagítja a kiállítási élményt. Ezen technológiák segítségével a látogatók virtuálisan „életre keltett” műtárgyakkal találkozhatnak vagy akár saját műalkotásokat is létrehozhatnak. Globálisan számos múzeum már sikeresen integrálta az élményközpontú, interaktív, digitális megoldásokat stratégiájába. Például a New York-i Metropolitan Múzeum kiterjesztett valóság kiállítása lehetővé teszi látogatóinak, hogy történelmi jelenetek részesévé váljanak. A londoni Tate Modern galéria interaktív installációi pedig a látogatókat alkotótársakká avatják.

Ha egy új múzeumi kiállítás, enteriőr készül, már itthon is megkerülhetetlen a digitális technológiák alkalmazása. Arról viszont megoszlanak a vélemények, hogy hova, miért és milyen alkalmazás kerüljön, miért lesz az jó vagy csupán csak elkerülhetetlen mai komponens.¹³

¹¹ Vö. KOLTAI 2011.

¹² BIHARY 2020. 122.

¹³ RUTTKAY 2020. 154.

Úgy gondolom, hogy az alkotott terek „beszélni” hivatottak, gondolatokat közvetítenek, és szinte mellékesen teljesítik az előírt funkciójukat, mindeközben ismereteket adnak át. Egy jó kiállítási közönségfogadó térnek ezt a széles szerepkört kell betöltenie.¹⁴

Időszaki kiállítások

A múzeum sikeres működésének egyik kulcsa a folyamatos megújulás. Az időszaki kiállítások lehetőségét adnak arra, hogy a látogatók újra és újra visszatérjenek. Többféle irányból közelíthetjük meg az időszaki kiállítások szerepét.

Egyrészt ezek a kiállítások tematikusan összekapcsolhatják a helyi történelmet a kortárs művészettel vagy egy-egy aktuális társadalmi kérdéssel. Egy lehetséges irány a helyi hagyományok és a modern művészet társítása. Kortárs művészek, fotográfusok vagy installációk révén izgalmas párbeszédet lehetne teremteni a régi tárgyak és a mai világ között. Ez a megközelítés nemcsak frissességet hozhat a múzeum kínálatába, hanem szélesebb közönséget is megszólítana.

Másrészt olyan nagy volumenű kiállításokat hozhatunk el a régiókba, melyek célcsoportját a széles spektrumon határozhatjuk meg. Korábban már volt ilyenre több példa az intézményünkben (Seuso, Szinyei, Munkácsy). Ezekkel a nagy időszaki kiállításokkal rövid idő alatt rekord nagyságú látogatószámot produkáltunk.

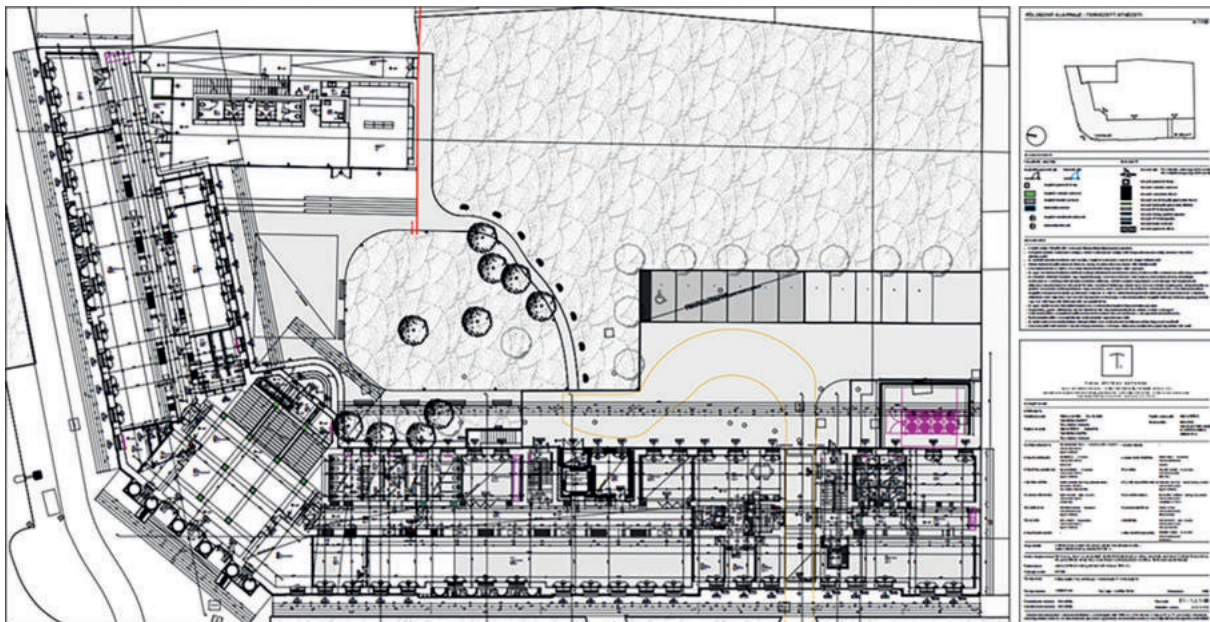
SWOT-elemzés

A SWOT-elemzés elterjedt módszer az intézmények helyzetének feltérképezésére. Az elemzés során áttekintésre kerül az intézmény belső erőforrásainak állapota, melyet két végletben fogalmazzunk meg. Az egyik oldalon állnak azok a tényezők, amelyek az intézmény erejét jelentik (strengths – erősségek), velük szemben az intézmény belső állapotát gyengítő elemek (weaknesses – gyengeségek). A elemzés másik oldala a külső környezetet tekinti át. E tényezők adottságok, ezekre a múzeumnak nincs befolyása. Pozitív hatást gyakorolhatnak a lehetőségek (opportunities), ellenkezőleg, negatívan befolyásolhatják a múzeum működését a veszélyek (threats).

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> • nagy gyűjtemények (JAM, Sóstói Múzeumfalu) • tartalmilag és technikailag új, modern állandó kiállítások • folyamatosan frissülő saját honlap • folyamatos jelenlét a közösségi médiában (Jósa András Múzeum, Sóstói Múzeumfalu, Kállay Gyűjtemény) • tudományos, történeti, néprajzi és művészettörténeti szempontból is értékes gyűjtemény, régészeti anyagunk európai szintű (JAM, Sóstói Múzeumfalu, Kállay Gyűjtemény) • megyei gyűjtőkör (JAM, Sóstói Múzeumfalu) • rendszerezett műtárgyi állomány (JAM, Sóstói Múzeumfalu, Kállay Gyűjtemény) • jól működő múzeumpedagógia (JAM, Sóstói Múzeumfalu, Kállay Gyűjtemény) 	<ul style="list-style-type: none"> • technikailag elavult állandó kiállítások (JAM) • idegen nyelvű tartalom hiánya a honlapon (JAM, Sóstói Múzeumfalu, Kállay Gyűjtemény) • a múzeumi bolt hiánya (szívnonalas kiadványok, ajándéktárgy, repró Benczúr képek, régészeti tárgyak stb.) • humán erőforrás hiánya a múzeum valamennyi területén (múzeumi fotós, grafikus, festő-restaurátor, pályázati referens) • raktározási gondok (JAM, Kállay Gyűjtemény, Sóstói Múzeumfalu) • piaci szférától elmaradó bérek (JAM, Kállay Gyűjtemény, Sóstói Múzeumfalu)

¹⁴ BIHARY 2020. 123.

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> • szakmailag elismert történészek, régészek, néprajzkutatók és művészettörténész (JAM, Sóstói Múzeumfalú, Kállay Gyűjtemény) • a város központjában (JAM, Kállay Gyűjtemény), illetve a város üdülővezetében, turisztikailag központi helyen (Sóstói Múzeumfalú) elhelyezkedő múzeumépületek • jó kapcsolat a város kulturális intézményeivel • kiépített kapcsolat az oktatási intézményekkel • kultúrabarát fenntartó • jelentős (hazai/külföldi) pályázati projektek, tapasztalatok, referenciák 	<ul style="list-style-type: none"> • szűkülő pályázati lehetőségek (JAM, Kállay Gyűjtemény, Sóstói Múzeumfalú) • a frontszemélyzet idegen nyelvtudásának hiánya (JAM)
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> • Innovációra ösztönző kapcsolatok kialakítása: közoktatás, felső- és felnőttoktatás, turizmus • minőségi, sikeresen értékesíthető múzeumi szolgáltatások kialakítása • a múzeum által nyújtott „szolgáltatásokhoz” való hozzáférés növelése, figyelemmel az eltérő csoportok igényeire • szakmai továbbképzések • célzottabb, hatékonyabb kommunikáció • a kulturális turizmus erősödése, Sóstó turisztikai potenciáljának kihasználása • meglévő pályázati források kihasználása • erősödő, általános érdeklődés a nagyszabású rendezvények iránt 	<ul style="list-style-type: none"> • társadalmi szinten csökken a múzeumi szolgáltatásokért történő fizetési hajlandóság • a minőségi szolgáltatások többletköltséget és ez által magasabb jegyárakat hoznak magukkal • pályaelhagyás • szűkülő pályázati lehetőségek • érdektelen, csak a digitális világának élő és abban felnövekvő fiatalok • csökkenő állami támogatás • folyamatosan csökkenő raktárkapacitások • potenciális szponzorok bevételecsökkenése • előirányzatok csökkentése, zárolása kormányzati szinten

3. kép

A múzeum alaprajza (Tisza Építész Műterem Kft.)

Fig. 3

Floor plan of the museum (Tisza Architects Studio Ltd.)

Irodalom

BIHARY 2020.

Bihary Sarolta: Múzeumi kiállítások – trendek és jó példák. Múzeumi iránytű 23. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre 2020. 113–149.

GERMAN 2020.

German Kinga: A kortárs múzeumi interpretáció módszertana. Múzeumi iránytű 23. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre 2020. 39–56.

KOLTAI 2011.

Koltai Zsuzsa: A múzeumi kultúráközvetítés változó világa. Iskolakultúra-könyvek 41. Gondolat Kiadó, Veszprém 2011.

LAKNER 2023.

Lakner Lajos: Változó látogatói magatartás. Változó múzeum? Múzeum? In: Múzeum – Örökség – Kommunikáció. Kriza könyvek 50. Szerk. Jakab Albert Zsolt – Vajda András. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár 2023. 27–47.

MADÁR 2015.

Madár Ximena: Az egykori nyíregyházi pénzügyi palota építéstörténete. [History of construction of the former Financial Palace in Nyíregyháza.]. *NyJAMÉ* LVII. 2015. 287–295.

PÁSZTOR 2013.

Pásztor Attila: Digitális játékok az oktatásban. *Iskolakultúra* 23: 9. 2013. 37–48.

RUTTKAY 2020.

Ruttkay Zsófia: Digitális technológiák a kiállításban és a falakon kívül. Múzeumi iránytű 23. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre 2020. 151–176.

LAKATOS Bernadett

Jósa András Múzeum
H-4401 Nyíregyháza Pf.57
e-mail: vlakatosbetti@gmail.com

Development of the Exhibition Strategy of the András Jósa Museum

In the long term, the goal of the András Jósa Museum is to become an attractive destination not only for local residents but also for tourists. This requires cooperation with local tourist organizations so that the museum could be integrated into the cultural offerings of the city and the county as much as possible.

What does a modern museum that meets all needs look like?

Museums are both cultural centers that preserve and reinterpret values and cultural places where community members engage in topical and contemporary discourses based on their cultural heritage, moderated and accompanied by museum professionals. With the help of the renewed exhibition strategy, we can make 21st century exhibitions attractive to visitors, in which visitors gain access to local, identity-strengthening information through exciting tasks conveyed using modern tools.

A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society that researches, collects, preserves, interprets and exhibits material and intellectual heritage. A museum is open to the public, accessible and inclusive, promoting diversity and sustainability. It operates and communicates ethically, professionally and with community participation, with diverse experience in education, entertainment, reflective thinking and knowledge sharing. ICOM's new definition of a museum sets a new direction for the development of cultural institutions. Through digital tools, we can make the museum content that we as Nyíregyháza residents can be proud of more easily accessible to 21st century visitors, and which we would like to introduce to those coming from near and far.

In my study, I presented the museum's renewed exhibition strategy, which dispels the stereotypes of old exhibitions. The development plan I present is a modern, modality-requiring interpretation of professional content for the museum audience. Museums are great places to spend quality time. Digital tools are at the service of scientific content, so exhibitions can be exciting and engaging for everyday people. Providing high-quality "entertainment" for the growing generations is always a challenge for museum professionals. The András Jósa Museum in our city is also an after-school educational center, a scientific workshop, and a leisure venue (meeting place, event venue). Thanks to the developments, our institution can become a new type of quality leisure venue and a new tourist attraction for the city of Nyíregyháza.

Bernadett LAKATOS

Jósa András Museum
H-4401 Nyíregyháza Pf.57
e-mail: vlakatosbetti@gmail.com